

יניב שפירא | קטלוגים | 02/12/2012

נוף (טבע) דומם

יותר מהשאיפה לתיאור שהינו נאמן למראה העין, הדר גד עוטפת את עמק חרוד בקרום דק, ספק מעורפל, ספק מאובק, המקנה לו איכות של זמן שעמד מלכת.

שיתוף 73

פוסט

הדר גד - מתוך התערוכה

רעיון ציון שרוי ברבדים עמוקים יותר של האדמה, ברבדים גבוהים יותר של האוירים, ושני הדברים גם יחד, עומק השורשים וגובה הצמרות, זכרון ואידיאל, ששניהם בני מסכת אחת, אין לכפור בהם. אם מוותרים אנו על הסוד, אנו מוותרים על עצם המציאות גופה. (מרטין בובר, 'בין עם לארצו')

ברגע שרעיון מסוים של נוף, מיתוס, חזון, קובע את עצמו במקום ממשי, יש לו דרך מסוימת לערבב קטגוריות, להפוך מטאפורות ליותר ממשיות מאשר מושא ההתייחסות שלהם; מלהפוך, למעשה, חלק ממראה הנוף. (סיימון שאמה, 'נוף וזיכרון')

משיכתה של הדר גד לאתרי הציור בעמק חרוד וכמיהתה לבטא את רוחו והווייתו היא מובנת, על רקע הביוגרפיה שלה השזורה בו. סבה וסבתה אריה ואסתר (לבית בודקו) גד עלו לארץ ישראל בתחילת שנות העשרים והיו ממייסדי קיבוץ עין חרוד; אביה היה מבניו הראשונים של הקיבוץ ואף גד עצמה נולדה בו. "כשהייתי בת שנה הורי עזבו את הקיבוץ" היא מספרת, "אך כל השנים שרתה בבית תחושת עקירות וגעגוע לעמק ולקיבוץ". בשש השנים האחרונות מציירת גד בבית הקברות הראשון של עין חרוד, הממוקם בישוב גדעונה שלמרגלות הגלבוע, ובבית הקברות של קיבוץ עין חרוד מאוחד. בה בעת היא מתארת את מראות העמק כפי שהם נפרשים מגבעת קומי שבשיפוליה ממוקם הקיבוץ. ככול שמתבוננים במכלול ציוריה של גד ניכר שהם אינם נדלים לגביה רק כשלעצמם. מהדהדים בהם גם המפעל החלוצי שחוללו חלוצי ההתיישבות השיתופית בעמק והזיכרון ההיסטורי המשותף שנישא איתם ל"ארץ חמדת אבות", בין שהודו בכך ובין שהתנכרו לו. על רקעם של אלה עולים מהם דווקא תחושות של שורשים גדועים, מורשת נעלמת, סיפורים שלא סופרו.

הדר גד – מתוך התערוכה

תיאוריות אמנותיות מהשנים האחרונות נוטות לדחות את התפקיד המרכזי שנודע לריאליזם של ציורי הנוף ולהמירו בתכנים אידיאולוגיים שבהם מגולמים יחסי כוח חברתיים. לפי גישות אלה עלינו לתפוס את הנוף כרשת של קודים תרבותיים, יותר מאשר כז'אנר של ציור. גישה אחרת מאבחנת את מסורת ציור הנוף המערבית כתוצר של מסורת עשירה, שנודע בה מקום למיתוסים ולזיכרונות. ציור נוף, באשר הוא, מורכב לטענתו של סימון שאמה משכבות של זיכרון ובזה הנו מהווה פעולה שכלית ורציונלית לפני שהוא משמש כגירוי עבור החושים. "אם החזון של ילד על טבע כבר יכול להיות טעון בזיכרונות, במיתוסים ובמשמעויות", הוא אומר, "על אחת כמה וכמה ההקפדה והמחושלות של המסגרת דרכה העיניים הבוגרות שלנו סוקרות את הנוף".

הריאליזם הנופי של גד כרוך במידה רבה בהתחקות אחר ממדים מעין אלו שמציין שאמה ועל רקעם יש להבינו. יותר מהשאיפה לתיאור שהינו נאמן למראה העין היא עוטפת העמק שלה בקרום דק, ספק מעורפל, ספק מאובק, המקנה לו איכות של זמן שעמד מלכת. לצד הפנורמות הנופיות שלה היא נאחזת בפרטי המקום כמגלמים של זיכרון פרטי וקיבוצי. מתוכם היא יוצאת אל הנוף וממנו שבה אל עולם הטבע המרכיב אותו, אל המיקרוקוסמוס הארצי, המקומי והחשוף. זהו לא נוף אידילי, רומנטי או נשגב ומרכיביו אינם נענים להגדרה המסורתית של 'טבע דומם'. בהכשרתה של גד כציירת היא התנסתה רבות בז'אנר של ציור מעין זה, בתיאור ריאליסטי של חפצים ביתיים דוממים כגון מלחיה, כיסא, כוננית ספרים וכו'. היו אלה עבודות שענו על כל כללי הציור המודע ליכולותיו – דייקנות נפלאה, קומפוזיציה מדויקת, תשומת דעת לנפילת האור והכרות עם גווני הצל. עתה, בהפנותה את מבטה כלפי מטה, אל אדמת המקום ומאפייניה, משוטטות עיניה על פני נשורת עלים, ערימות זרדים, רימון מתפקע מיובש, שורשי פיקוס חשופים ותצורות של אבנים, כמבקשות אחר דבר מה שניתן להיאחז בו. הללו מתגלים כייצוגים של נוף (טבע) דומם ומקנים ל'מקום' קנה מידה אנושי ואישי. הם המזכירים לנו שאצורים בו חיים, שבזמנים רחוקים שהתחוללה בו היסטוריה, שכוננו בו בית, חצר, משפחה. שיש בו כיום בית קברות, מצבות, כתובות.

הדר גז – מתוך התערוכה

מרבית העבודות בתערוכתה הנוכחית של גז כלולות תחת הכותרת 'ארבעה נכנסו לפרדס', סדרה אותה החלה לצייר לפני כשנתיים. במסורת היהודית נדרש המושג 'פרדס' כפשט, רמז, דרש וסוד, שמשמעויותיו מעידות על מהלך הדרגתי של לימוד, גילוי וחשיפה. גז מתמודדת עם פרשנויות של תפיסת ה'פרדס' התלמודית וכך מתאפשר לה לפלס נתיבים אל ניצוצות ורמזים ממורשת תרבותנו כמו גם אל רבדים בזיכרון הביוגרפי שלה. זהו הפרדס הנטוע בזיכרונותיה מביקוריה כילדה בעין חרוד ואלו הן חלקות הפרדס הנעלמות מאופק מקום מגוריה הנוכחי – פרדס חנה. במכלול 'יצירה זה מתלכדים 'העמק של מטה' ו'העמק של מעלה' כשתי ישויות משלימות, הנושאת את זיכרון המקום ועתידותיו, את סיפוריו ושתיקותיו.

המאמר מלווה את תערוכתה של הדר גז "ארבעה נכנסו לפרדס" בגלריה רוטשילד אמנות, ת"א. נובמבר-דצמבר 2012

גלריה רוטשילד אמנות הדר גז יניב שפירא

שיתוף 73

פוסט

מיון לפי הישנות ביותר

0 תגובות

הוספת תגובה...

פלאגין התגובות של פייסבוק

תערוכה חדשה של הדר גד: האמנות נהפכה לחלק מהפשע

במשך כל מלחמת העולם השנייה עסק השלטון הגרמני בביזה ובהרס שיטתיים של נכסי תרבות יהודיים. בתערוכה חדשה מנסה הציירת הדר גד לשחזר את ערימות הספרים, הציורים ופריטי הארכיון שהנאצים שרפו או גנבו לעצמם. בגלעד שהקימה ליצירות האמנות האבודות היא "לא רואה מעשה של ניצחון הרוח. אני מרגישה שאני בעיקר שואלת ועוד אין לי תשובות"

רונה קופר 06:40, 28.04.22

תגיות: הדר גד נאצים יצירות אמנות שואה

בתערוכה החדשה שלה "נורא, יפה" מציגה האמנית הדר גד ציורים של אמנות ואמנים שאינם. בציורי שמן גדולים נראות ספריות ואוספי אמנות יהודיים ולא יהודיים, שנבזזו ונשדדו על ידי הנאצים במלחמת העולם השנייה. יש ציורים של ספריות שנחרבו, ערימות של ספרים שעליהן כתובים שמות של ציירים, ציור של מסגרות מפוארות של תמונות רבות תלויות בצפיפות כאשר התמונות בתוכן מושחרות או מטושטשות, אלה יצירות מלאות פרטים, קטלוגים לציורים שלא צוירו.

העבודות מזמינות התבוננות ממושכת מקרוב, בפרטים הרבים, ובטקסטורה שבה חפרה גד עם סכין, כמו בשכבות ארכיאולוגיות. כמעט שאפשר לשמוע את רוחות הרפאים הרודפות אותן. "הזיכרון מתעתע, מתאבק במחשבה", נכתב בקטלוג התערוכה. "העבודות המהלכות קסם על הצופה, מפתות להתקרב ולהבין מה מתואר בהן... ביצירות מוחרמות על ידי הנאצים". במעשה היצירה עצמו נדמה שיש גם אמירה על "ניצחון הרוח".

by Taboola

ביטוח רכב סוגרים בביטוח 9 וחוסכים בגדול!

ביטוח רכב 9 | ממומן

לקבלת הצעה

החשמלית של ציאנגאן נחתה עם יתרונות עיצוביים וטכנולוגיים רבים

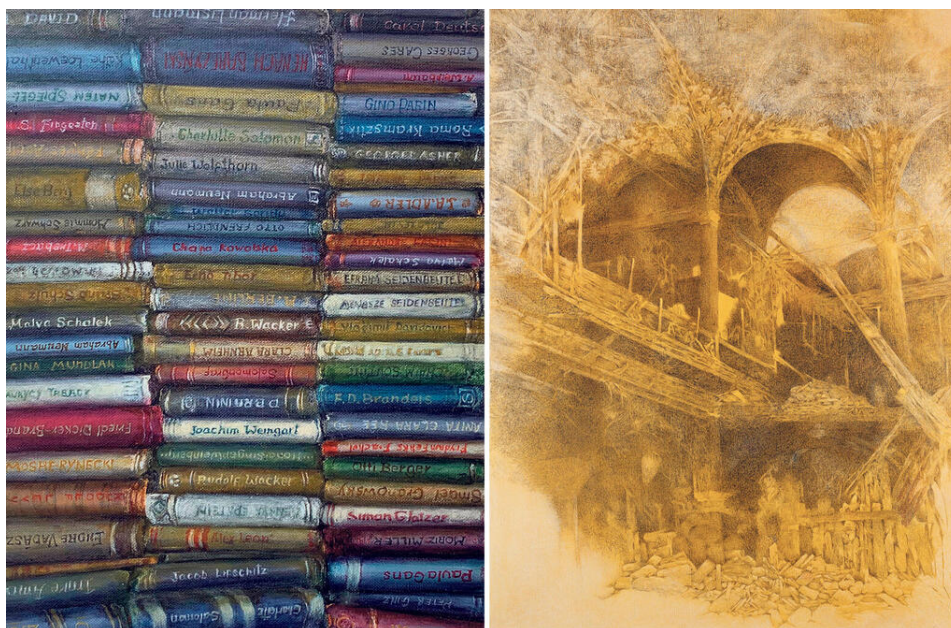
Changan | ממומן

קראו עוד

הדרך [הבטוחה] להיכנס לעולם הקריפטו – עם ליווי אישי

חדשות ישראל | ממומן

[רק מה שמעניין - הצטרפו לערוץ כלכליסט בטלגרם](#)

צילומים ארכיוניים וכתרים שנשרפו על ידי הנאצים בתערוכה "נורא, יפה" של הדר גד (צילומים: הדר גד, אלעד גרשון)

בראיון עם גד על התערוכה, המוצגת בגלריית רוטשילד בתל אביב, היא אומרת שהיא נזהרת מקביעות שכאלה. "ניצחון הרוח" זה נחרץ מדי וגדול עליי. אני מרגישה שאני בעיקר שואלת ועוד אין לי תשובות, לא באמנות ולא בחיים. אולי כשאהיה גדולה", מחייכת היוצרת בת ה־62.

יצירות על מותר האדם

היא מוסיפה ומספרת שלפני כמה ימים פרופ' ארנה בן נפתלי, מומחית למשפט בינלאומי ורקטור המסלול האקדמי במכללה למינהל ומי שמופקדת על הקתדרה לזכויות אדם ע"ש אמיל זולא, כתבה שגד מציירת את "מותר האדם". "הביטוי הזה גרם לי לחשוב", היא מודה.

העבודות בסדרה הזאת, עשרות לדבריה ("אני לא סופרת"), נעשו במקביל ובהמשך להכנת התערוכה Afterlives: The Lost Stories of Looted Art (החיים שאחרי: הסיפורים האבודים של האמנות שנבזזה) שהוצגה במוזיאון היהודי בניו יורק עד ינואר. התערוכה בניו יורק התחקתה אחר קורותיהן של כמה עבודות שנבזזו או נמכרו בכפייה בשנות השלטון הנאצי. ולצד האובייקטים שנבזזו, הוצגו עבודות של ארבעה אמנים עכשוויים, ובהם של גד.

בקטלוג התערוכה החדשה בתל אביב כותבת היוצרת סמדר שפי שגד מבטאת את התחושה באשר לאופי המוסרי הייחודי של אמנות שנבזזה במלחמת העולם השנייה. היא מצטטת את ההיסטוריון ג'ונתן פטרופולוס האומר: "זהו גורל שקשור לעתים קרובות באופן בלתי ניתן להפרדה עם השמדת עם. נישול וגירוש קדמו לרצח. אמנות היא אינה רכוש בלבד... היא חלק מפשע מרושע ביותר

בהיסטוריה. זה דורש שיקול מיוחד, טיפול מיוחד". לדברי גד, "זה משהו שקורה בכל העולם. ראינו גם איך הטליבאן הרס פסלי בודהה עתיקים באפגניסטן".

הספרים השכובים עם שמות הצוירים מזכירים מצבות. הם מתקשרים לעבודה ממושכת שגד עשתה בעבר. כאשר במשך כתשע שנים נסעה לבתי העלמין בעמק יזרעאל, בית העלמין של קיבוץ עין חרוד ובית העלמין של חלוצי העמק שלמרגלות הגלבו. שם התבוננה ורשמה כדי לשמר את התחושה במקום המיוחד והעלתה את הרשמים על הבד. גם בציורי הספרים והתמונות, אפילו בתוך המסגרות שבתערוכה הזאת, אין דמויות אדם, רק הזיכרון שלהן מרחף מעל.

הדר גד. "לא ציירתי בני אדם, כי אלה דימויים שאנחנו מכירים" (צילום: אלעד גרשגורן)

אז גם התערוכה הזאת היא סוג של התבוננות בבית קברות עם מצבות?

"נכון. לא חשבתי על זה כשציירתי, אבל כשהצגתי את הציור הפנו את תשומת לבי לכך שכאשר ספרים שוכבים בערימות, זה מעלה את האסוציאציה הזאת של בית קברות".

ההחלטה שלא לצייר בני אדם כבר נעשתה ממודעות. "כשהתגנבתי לטיול של מסעות לפולין, כשהתלוויתי לבת שלי שהיתה אז בתיכון, והייתי באושוויץ, ציירתי משם רק את העצים. אמרתי לעצמי שזה מה שאמא של בן זוגי ראתה כשהיא היתה כאן אסירה בזמן המלחמה. לא ציירתי בני אדם על הגדר, כי אלה דימויים נוראיים שאנחנו מכירים".

אז מה שמחבר אותך זה עצים וחפצי אמנות, לא סיפור משפחתי?

"נכון. גם כי המשפחה שלי הגיעה לכאן לפני המלחמה. אבל אני חושבת שגם בלי הסיפור המשפחתי יש משהו משותף לכל מי שחי וגדל כאן. הטקסים שלנו שמוכרים לכולם מאוד ישראליים. הם לא קיימים אצל יהודים במקום אחר בעולם. אנחנו יודעים איזה שיר ישירו ואיזה רגש הוא אמור לעורר. זה טבוע בו".

ההפך מתרבותיות

החיבור שלה לתערוכה הנוכחית היה דרך סיפורים שקראה והעמיקה בהם כחלק מהתחקיר שלה כמו שריפת בית הכנסת בדנציג שבפולין והניסיונות שקדמו לפלישה הגרמנית, של אזרחים ומוסדות יהודיים להציל את יצירות האמנות מהמקום ("של הצייר שמואל הירשנברג, למשל") — מתוך ידיעה שהדבר הראשון שהגרמנים יעשו יהיה לשרוף את בית הכנסת, כפי שאכן קרה.

או הסיפור של רוז ואלאן, היסטוריונית של אמנות צרפת שהיתה במחתרת הצרפתית והמשיכה לעבוד במוזיאון "ז'ה דה פום" בתקופת מלחמת העולם השנייה, וסיכנה את חייה במשך ארבע שנים על ידי תיעוד בסתר ובפירוט רב של יצירות האמנות שנבזזו על ידי הגרמנים הנאצים. "היא הסתירה את העובדה שידעה גרמנית והבינה אותם, וכך העבירה את המידע על הביזה השיטתית, ואפילו דאגה שהמחתרת הצרפתית תדע שבאחת הרכבות יש יצירות גנובות כדי שלא יפוצצו אותה".

המעשה הברברי של ביזת אמנות ושריפת ספרים של הנאצים ניצב בניגוד ל"תרבותיות" כביכול שלהם — כאשר ביד אחת משמידים עם שלם והתרבות שלו, אך שומרים לעצמם כמה ציורים יפים מתוך התרבות הזאת לאוסף. ג'ד מספרת כי הרמן גרינג, מבכירי ההנהגה הנאצית, "נהג להגיע לגלריה שבו עבדה ואלאן בצרפת ולבחור לו ולהיטלר יצירות לפי טעמו האנין, בזמן שבמזרח אירופה חוללו הנאצים את זוועות השואה וחיילי גרמניה רעבו וקפאו למוות".

הוא אסף לאוסף שלו ציורים חשובים של פיקאסו, מאטיס ועוד רבים שנחשבו אז על ידי הנאצים כ'אמנות מנוונת'. וגם יצירות של כמה אמנים יהודים, בהם פיסארו ושגאל. ואילו האידיאולוג הנאצי אלפרד רוזנברג אסף בשיטתיות ספרים יהודיים יקרי ערך. "מה שעצוב", היא מסכמת, "זה שהם לא היו ציניים. זו היתה חלק משיטה — אורח חיים ואמונה חזקה בצדקת הדרך".